
Gabriel Ferrater i la tradició lingüística catalana

per Joan Mascaró

El desequilibri entre el caràcter fragmentari, incipient i programàtic del treball lingüístic de Gabriel Ferrater i l'aparent impacte que ha tingut¹ demana una explicació que només es pot bastir a partir de l'anàlisi de l'estat actual de la lingüística catalana i de la seva història. Aquesta anàlisi, a més de servir per situar la figura de Ferrater en relació amb la lingüística, té interès per ella mateixa i hi dedicaré la segona part d'aquest article. En aquesta primera part intentaré situar adequadament els dos aspectes centrals dels seus escrits lingüístics: l'anàlisi «moral» de la tradició lingüística anterior i del seu propi projecte lingüístic, i el contingut descriptiu, que resulta més reduït, com a lògica conseqüència del caràcter encara programàtic del seu treball gramatical.

*Sobre el llenguatge*² conté pràcticament tots els escrits lingüístics de Ferrater: dotze treballs publicats en revistes no especialitzades, sobretot a «Serra d'Or», dos articles d'enciclopèdia, algunes addicions a la seva traducció de *Language* de Bloomfield i notes personals i material inèdit divers. Les dates de redacció o de publicació van des del 1966 al 1972.

Malauradament no podem parlar d'una obra lingüística de Ferrater; difícilment es pot fer lingüística a «Serra d'Or» o a la *Gran enciclopèdia catalana*.

1. Vid. J. ARGENTE, *Comentaris a la seva obra lingüística*, «Serra d'Or», xiv, núm. 153 (juny de 1972), ps. 27-28; J. MURGADES, *El mestre*, «Serra d'Or», xiv, núm. 153 (juny de 1972), ps. 29-30; E. BONET, *Notícia sobre algunes recerques lingüístiques de Gabriel Ferrater*, «Serra d'Or», xv, núm. 166 (juliol de 1973), ps. 27-28; i la part que es dedica a la seva obra lingüística a l'article «Ferrater, Gabriel» a la *Gran enciclopèdia catalana*.

2. A cura de Joan FERRATÉ (Barcelona 1981).

I, tanmateix, podem parlar del Ferrater lingüista, és a dir, del lingüista que podia haver estat. Els escrits que ha deixat no solament són modèlics dins el seu gènere (la divulgació i l'assaig) per l'estil i el contingut, sinó que de seguida fan veure de manera inqüestionable, sobretot el professional, les capacitats de l'autor: la intel·ligència i la lucidesa en general i, més en particular, la facilitat de comprensió i assimilació de les seves lectures lingüístiques, l'habilitat en l'anàlisi gramatical i un esperit crític extraordinari. Ferrater havia començat a aprendre l'ofici cap al 1965,³ i en els set anys que es va dedicar a la lingüística no només va assimilar perfectament la matèria que se li posava al davant, sinó que la va saber seleccionar amb un olfacte envejable. En un moment en què es «portava» l'estructuralisme, que sovint circulava en versions d'importació de bastant baixa qualitat, va saber interessar-se pels lingüistes del segle XIX i va saber triar allò que de millor tenia l'estructuralisme europeu i americà. I va entendre —que ja era molt— la teoria de Chomsky, encara que no sigui cert, però, com s'ha afirmat més d'un cop, que introduís la gramàtica generativa al país, i menys a l'estat espanyol. En primer lloc perquè encara resulta dubtós si hi està introduïda (que vol dir, entre altres coses, assimilada i conreada activament); en segon lloc, perquè els pocs que s'hi han dedicat amb un cert rigor professional no són alumnes de Ferrater, sinó que van conèixer la teoria paral·lelament a ell, per via bibliogràfica i no docent, o són de generacions posteriors.

Una altra qüestió d'aquest Ferrater lingüista que prefiguren els seus escrits —o, per al cas, les seves classes, o el tracte amb ell— que potser agrairà ser precisada és la de la «gramàtica catalana» en la qual estava treballant i de la qual apareixen unes primeres pàgines, molt provisionals en intenció, crec, en el llibre que comento. A la seva mort segurament estava en condicions d'exercir l'ofici, és a dir, de treballar com a lingüista. Però era ben conscient que no es podia posar a redactar, com s'ha dit,⁴ una gramàtica generativa del català —idea absurda, com sabia qualsevol que hagués entès una mica la teoria generativa—, ni tan sols una gramàtica descriptiva («ni en cinquanta anys em veuria amb ànims d' aclarir d'una manera una mica completa el mecanisme de la meua llengua», diu ell mateix).⁵ És possible que la gramàtica descriptiva fos un projecte a llarg termini («...encara no estic a punt per a això [fer una gramàtica catalana]. Ja ho veurem, i m'agradaria. Però el que imagino que faré serà publicar un llibre amb un conjunt d'estudis sobre el tema».⁶ En tot cas, no planejava una «gramàtica generativa, transformacional, del senyor Chomsky —continuo citant Ferrater—, ja que aquests [els qui s'hi dediquen] són uns il·luminats, una espècie d'al·lucinats que es pensen que és una revelació messiànica. I [...] no sóc un al·lucinat, ni un il·luminat, i [...] no penso que això representi realment una revolució».⁷

Però malgrat el caràcter «prefiguratiu» d'aquests escrits, no se'ls pot negar valor lingüístic. Que d'alguna manera el tenen ho demostra ja el fet que en l'ensenyament universitari s'utilitzin encara ara, al cap de dotze anys d'haver estat escrits, en els cursos d'especialitat. Aquesta aparent contradicció —caràcter divulgatiu que palesa el tipus de publicacions on apareixen i aparent interès científic demostrat per l'ús que se'n fa— s'explica només a partir de dos factors. Un,

3. Vid. B. PORCEL, *In memoriam*, «Serra d'Or», XIV, núm. 153 (juny de 1972), ps. 16-21, esp. la p. 19. Una versió més completa de l'entrevista, a B. PORCEL, *Grans catalans d'ara* (Barcelona 1972).

4. E. BONET, *op. cit.*, per exemple.

5. B. PORCEL, *op. cit.*, p. 19.

6. *Ibid.*, p. 20.

7. *Ibid.*, p. 20.

la qualitat dels treballs en qüestió, i l'altre la pobresa de la tradició descriptiva, que fa que hàgim de recórrer a succedanis, a falta de material més regular (com ara la gramàtica de Jespersen en anglès o la de Grevisse en francès).

La història de la lingüística ocupa una part considerable, amb *Avances del saber: Lingüística*,⁸ publicat inicialment a l'*Enciclopedia Labor*, i *Sobre la història de la lingüística*,⁹ addició inèdita a la traducció de *Language* de Bloomfield. Els altres treballs tracten de temes lingüístics diversos (amb un sobre mètrica). Els temes més recurrents, a part els estrictament descriptius, són la llengua normativa i l'ensenyament (sobretot en els més primerencs), la referència als lingüistes que podem anomenar «clàssics» i l'intent de determinar «la feina del gramàtic». No estalvia crítiques, en general justificades, a lingüistes eminents (Benveniste, Fabra, Vendryes, Grevisse, Chomsky, etc.). En els articles de contingut més estrictament gramatical predominen la sintaxi i la morfologia, i és en aquestes on fa observacions més interessants i originals, com la generalització sobre sufixos àtons de derivació i caràcter pre-accentuant.¹⁰

Com que hi ha algun símptoma que el llibre de Ferrater pot sofrir la síndrome descrita per ell mateix («...en aquest país, on tota idea que es deixa anar en públic [...] tendeix a momificar-se»), serà bo que passem revista a aquells punts que es prestin a alguna rectificació de la qual es puguí beneficiar el lector. Recordem el caràcter no especialitzat d'aquests escrits, que justifica algunes gote-res —per utilitzar el terme de l'autor— que s'hi poden trobar.

En dos llocs Ferrater esmena la plana a Fabra en la qüestió de l'ordre, morfològic i no pas sintàctic, dels pronoms febles (ps. 8-9 i 102). Ferrater no s'equivoca en donar la seva solució, però sí en considerar errada la de Fabra.¹¹ Un altre cas curiós és la constatació que Fabra no enregistra els sufixos àtons pre-accentuats *-id*, *-il*, *-it*, *-ia* (p. 43). El darrer cas és fals;¹² els altres sufixos Fabra no els inclou, no pas per una «qüestió de teoria» (la mateixa «reticència» que Ferrater li atribueix fa difícil esbrinar quina era la teoria derivacional de Fabra), sinó perquè són poc productius. Qualsevol que hagi treballat una mica amb els capítols de formació de mots de la gramàtica del 1946 s'adona que Fabra havia buidat tot el seu diccionari, i per tant no se li podien escapar parelles com *flor-flòrid*, *àcar-acàrid*, *erecte-erèctil*, *tacte-tàctil*, *domar-indòmit*. Però són de productivitat molt limitada, com els altres 74 sufixos que també podríem afegir a la llista de Fabra;¹³ d'altra banda, si Ferrater fa bé considerant-los sufixos, molts dels exemples que dona són derivats històrics, però no sincrònics (*fàcil*, *dòcil*, *hàbit*, *família*, *església*), i *bifid* no ho és ni històric, almenys amb el sufix *-id* (l'anàlisi és *bi-* "bi-, dos" *fid-us* "fes", amb el radical *fid-*, de *findo* en llatí). El «transpuament» és doble, perquè parteix de la llista de sufixos de la p. 115 de la gramàtica de Fabra i no s'adona que a la p. 118 n'apareixen un parell més que no enregistra, *-ol* i *-ul* (*nucli - nuclèol*, *globus - glòbul*).

En alguns casos els errors són d'observació o són descuits. Així, comentant la frase del Tirant «lo gran rei de Canària [...] pres en si molt gran ira e inflammat de gran supèrbia...», diu que «si el text és correcte, sembla clar que tots dos participis són adjectivals i es refereixen al mateix terme» (p. 24). El primer suposat participi, *pres*, no és tal, evidentment, sinó el perfet de *prendre*. Les observa-

8. 64 ps. (1968).

9. 4 ps. (1970?).

10. P. 42.

11. La demostració és llarga i la deixo per a un altre número d'aquesta mateixa revista.

12. Cf. *Gramàtica catalana* (Barcelona 1956), p. 124.

13. J. MASCARÓ, *Morfologia catalana* (en preparació).

cions sobre l'ús de les preposicions *a*, *en*, *amb* a Barcelona és errònia. És més freqüent a Barcelona *ho he dit amb ell* que no pas *ho he dit en ell*; existeix *en a tu* al costat de *a tu* i *he anat amb tren* al costat de *he anat en tren*. Quan parla dels possessius diu que el català, «en contrast amb l'italià, els ha d'usar sempre amb l'article» (p. 98); si *aquell teu parent* no és general a tot el domini, *fill meu* o *eren coses seves* són absolutament generals.

Les anàlisis fonològiques són les que contenen més inexactituds. No es pot tractar *dels* (p. 98) com una contracció morfològica (excepte si estem parlant d'ortografia, és clar), de la mateixa manera que no és una contracció *que els* o *sempre em* (pronunciats *quels*, *semprem*). Tampoc no té sentit dir que «no podem considerar merament fonètica [...] l'alternança *boja/boig* [...]», car un mot català pot acabar molt bé en una fricativa sorda (*boix*), i d'altra banda una africada sonora pot precedir un sufix de femení (*lletja*)» (p. 97). El fenomen és determinat del tot fonèticament. El que fa que Ferrater es confongui és el fet que a *boja/boig* intervinguin alhora dos fenòmens, l'ensordiment final que ell mateix comenta abans i l'africació final. Si bé un mot català pot acabar perfectament en fricativa sorda, cap mot que presenti fricativa sonora davant el sufix de femení (*boja*) no pot mai presentar-la ensordida en posició final (masc. **boix* = "boig"). És a dir, quan trobem la fricativa sorda final (*boix*) correspon sempre, davant vocal, a la mateixa fricativa sorda (*boixeda*). Que existeixi *lletja* no vol dir res, evidentment, com tampoc no vol dir res pel que fa al caràcter fonètic de l'ensordiment final, que ell accepta, el fet que al costat de *groc/groga* existeixi *poca*. Els fonemes compostos [g^h], [k^h] que proposa (ps. 134-135) no tenen massa justificació, com tampoc no en tenen d'altres que es podrien proposar ([p^h], [b^h], etc.). Ferrater utilitza en la traducció del manual de Bloomfield un sistema de transcripció probablement inspirat en el de la gramàtica de Fabra del 1912; només marca l'accent quan és estrictament necessari, és a dir en mots que només contenen vocals *i*, ja que en els altres casos les diferències dels sistemes tònic i àton indiquen la posició de l'accent. Però aquest capritx notacional li fa postular un fonema arbitrari, una [^], que representa una *u* àtona. Per més cert qui pugui ser que «l'articulació tendeix a diferir de la *u* tònica i també és diferent el comportament dins el sistema» (p. 134), això mateix podem dir de qualsevol *so* i de qualsevol posició, per exemple la *i* àtona enfront de la tònica, o la *u* àtona inicial enfront de la final. Les mateixes raons farien que inclogués [ŋ] entre els fonemes, cosa que, amb bon sentit, no fa pas (ps. 134-135). Quan parla de la «pausa especial» mitjançant la qual «el català marca l'èmfasi», per exemple a «*és—ell, qui va venir, no—ella*» (ps. 135-136) repeteix, cosa estranya en Ferrater, el clàssic error del sintactista que ignora la fonologia fins i tot quan li ha de fer servei; l'error de prendre diferències d'entonació per pauses que només cal intentar fer-les, per veure fins on arriben a ser imaginàries. (Per als recalitrants es pot provar la recepta *Era això, que va dir, no allò*, que amb la famosa pausa hauria de sonar *ér ə'əʃó...*, amb dues vocals neutres.)

El gran interès que tenen els escrits lingüístics de Ferrater es troba, segons el meu parer, més que no pas en les aportacions descriptives sobre el català (que, en molts casos, com hem vist, cal rectificar), en una (excel·lent) anàlisi «moral» de la lingüística. En posar-se en contacte des de fora amb la disciplina, sense una formació acadèmica anterior, s'adona que el valor que ell dona a la lingüística que va aprenent no coincideix amb el valor en circulació. Es dedica aleshores a fixar el que podem anomenar la seva «paleta lingüística»: estableix les seves valoracions de la lingüística passada i de la present, de vegades de manera divertida i càustica: «...unes quantes innocentades que circulen pel país i que ens

haurien de fer caure la cara de vergonya» (p. 3); «així s'explica la cancerosa proliferació que escanyava la lingüística pels volts de 1945» (p. 50); «un joc que, encara, *dans nos régions il est fort apprécié*, però que no sembla tenir res a veure amb cap activitat seriosa» (p. 125); i les referències als «allucinats d'ara», als «masoquistes de la llengua», o «els ignorants propellits sense control i els que encara tenen frens» i, abundants, als «mestre-tites». Al mateix temps, la seva vocació lingüística fa que es plantegi quina és «la feina del gramàtic» (p. 124), i aquesta preocupació es manifesta constantment en els seus escrits; vegeu-ne algunes mostres: «els lingüistes es giren massa sovint cap a...» (p. 122); «i cap gramàtic [...] no ha dubtat mai que l'explicació és el seu compromís» (p. 74); «l'estranya dificultat que la majoria dels gramàtics solen tenir a...» (p. 69); «en principi, cal malfiar-se d'entrada, i molt seriosament, dels gramàtics que...» (p. 63); «de tota manera, el pecat més greu no és aquest de comissió, sinó el d'omissió: el de no voler reconèixer...» (p. 48); «de mirar els fets ben de cara és sempre la tàctica que dona un rendiment millor, fins quan es tracta de combatre'ls» (p. 33); «la massa dels fets que d'una manera o d'una altra toquen la llengua és enorme i amorfa, i no hi ha res més fàcil que de fer-hi penetracions a l'empait de qualsevol dèria, o simplement de pescar-hi a l'atzar: ni tampoc res de més estèril. O de més immoral, car l'exercici de la llengua és una de les ocupacions centrals dels homes [...] i la propagació d'idees tortes o trivials en aquest ordre ha volgut dir sempre, a la curta o la llarga, donar a algú (virrei o mestre-tites) una justificació per ficar-se on no l'haurien de demanar, i per fer mal. I és un fet que [...] molt sovint sentim que ens passa pel cap la vella dita, i pensem que la llengua és un afer massa important per deixar-lo a les mans dels lingüistes. A països com el nostre [...] el lingüista d'ofici podria servir per vigilar els altres, que són més perillosos...» (p. 119).

Però el projecte de Gabriel Ferrater no era certament aquesta reflexió moral, sinó la pràctica lingüística, i dels seus escrits i de declaracions com la que he citat al començament es desprèn que aquest projecte apuntava més cap a la gramàtica descriptiva que a la lingüística teòrica. I això no pas perquè fos víctima de la «illusió mimètica» a la qual em referiré més avall i hagués malinterpretat els objectius de la gramàtica generativa creient que eren de tipus descriptiu (la famosa «gramàtica generativa del català»¹⁴). Aquest projecte s'inseria en una tradició descriptiva pobra, i això li va permetre de tocar, de vegades amb encert, qüestions gramaticals catalanes.

La pobresa de la tradició descriptiva del català s'explica per la seva brevetat: comença i acaba amb Fabra, en qui, a més, se subordina a l'obra de normalització. Coromines ja va remarcar que els altres especialistes coetanis eren, «com a lingüistes, [...] zero o quantitats més o menys negligibles»¹⁵. Els que l'han seguit s'han dedicat a altres camps o han repetit el que havia dit Fabra. Hi ha, això sí, alguns treballs aïllats valuosos, però cap obra descriptiva de conjunt sobre l'estructura fònica, morfològica o sintàctica de la llengua que vagi més enllà. Si, com he dit abans, en l'ensenyament superior —i també en la investigació— fem servir de vegades els escrits de Ferrater, la referència a l'obra de Fabra és constant. Si toquem un tema fonològic sovint hem de recórrer a l'*Étude de phonologie catalane* (un article publicat al segle XIX!); si ens ocupem de formació de mots la gramàtica del 1946 és inexcusable i pràcticament única, i en no pocs temes de

14. *Vid.* si no, el seu article «Chomsky» a la *Gran enciclopèdia catalana*.

15. J. COROMINES, *Fabra, lingüista*, «Serra d'Or», v, núm. 12 (desembre de 1963), ps. 38-40.

sintaxi aquest mateix tractat, o el de l'any 1912, i el *Diccionari general* forneixen dades precises. Una prova, doncs, del fet que la gramàtica descriptiva catalana es redueix bàsicament a l'obra de Fabra, com, d'altra banda, ja remarcava el mateix Ferrater: «I mira que n'està, de malament, la gramàtica catalana! El millor, ha estat indiscutiblement Fabra, però anà massa amb peus de plom. La resta del que s'ha fet és massa trivial.»¹⁶

Què fa que s'hagi donat aquesta situació? Podem analitzar la història de la lingüística catalana a través de la successió de tres escoles lingüístiques importades:¹⁷ la neogramàtica, l'estructural i la generativa. Deixo de banda, naturalment, les ramificacions de mena diversa, com la filologia o la normativització, que tan relacionades hi estan.

Les diferents escoles es distingeixen no solament pel mètode o per una peculiar filosofia de la ciència que implícitament adopten, sinó també per la prioritat que donen a certs camps d'investigació, com per exemple el canvi lingüístic en l'escola neogramàtica o la gramàtica universal en la generativa. Dins de cada escola l'anàlisi del llenguatge es pot practicar en nivells més lligats a les dades o més teòrics. Com menys teòric sigui el nivell de discussió, més fàcil és l'acord entre membres d'escoles diferents. El que anomenem gramàtica descriptiva ocupa una posició intermèdia en aquest sentit i té una certa independència de l'orientació teòrica. Això és el que fa que un lingüista teòric de qualsevol orientació pugui recórrer amb profit a les sistematitzacions descriptives d'un Fouché als seus llibres de fonètica i morfologia històriques del rossellonès, o que un lingüista d'orientació històrica com Rasico utilitzi la part descriptiva d'un treball de l'escola generativa com és la fonologia de Wheeler.¹⁸ ¿Com és, doncs que, tenint com té la gramàtica descriptiva aquest caràcter poc dependent de qualsevol escola, no hagi conegut un cert desenvolupament? ¿Com és que no hi ha una tradició descriptiva al nostre país?

Crec que la raó principal rau en el fet que les dues escoles que estan més lligades al descriptivisme —en el sentit que el suposen—, les dues últimes cronològicament, no han arrelat al nostre país, mentre que l'única que hi ha arrelat i ha donat fruits segurs ha estat la primera, la menys lligada per necessitat al descriptivisme gramatical. En comparar dos estadis històrics diferents sobre el més antic dels quals tenim tan poca informació, la lingüística històrica no es veu forçada a partir de descripcions molt detallades de l'altre estadi, l'actual. Com diu el mateix Ferrater, «mentre que els cervells de qualitat s'aplicaven a la lingüística històrica i comparativa, [...] la gramàtica s'anava deixant a les mans del mestre-tites» (p. 15). Un fet independent de l'evolució teòrica de la lingüística catalana, la necessitat de fixació i normalització de la nostra llengua, conjugat amb el talent lingüístic de Fabra, va fer que aparegués aquesta tradició descriptiva, que ja s'insinuava en Milà i Fontanals.¹⁹ Fabra va haver de crear-la per tal d'estar en condicions de fer una obra de normalització ben feta, però, un cop enllestida aquesta, la tradició descriptiva no va tenir seguidors.

16. B. PORCEL, *op. cit.*, ps. 20-21.

17. Potser caldrien algunes precisions als termes que utilitzo per designar les escoles o conjunts d'escoles, però, per als propòsits presents, aquests serviran.

18. Vid. P. D. RASICO, *Estudis sobre la fonologia del català pre-literari* (Barcelona 1982) ps. 170, 219.

19. Vid. M. MILÀ I FONTANALS, *Estudios de lengua catalana, a Obras completas*, IV (Barcelona 1888-96), ps. 507-544; i el judici de J. COROMINES, *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona 1971), p. 399.

Seria interessant, fins i tot instructiu, em sembla, poder esbrinar per què certes escoles han arrelat i d'altres no. En podem donar, almenys, certs indicis. Un factor essencial, com és sabut,²⁰ ha estat la influència estrangera. Però —podem pensar— si en un moment determinat vam adoptar «l'admirable instrument creat per Bopp» i hem assimilat la influència d'homes com «Ascoli, Schuchardt, Saussure, Grammont, G. Paris, Gauchat, Bally, Vossler, Gilliéron, Jud», ¿per quina raó no ha passat el mateix amb Sapir, Bloomfield, Trubeckoj, Jakobson, o amb Chomsky, Halle, etc.? Quan van començar a implantar-se els mètodes d'aquella escola a començaments de segle, es va donar una conjunció feliç, entre l'*interès intern* per la llengua, fruit de la Renaixença, i l'*interès extern*,²¹ resultat de l'existència de la lingüística romànica a l'estranger, que va fer que lingüistes forasters de gran talla s'interessessin, en major o menor grau, per la nostra llengua (Diez, Meyer-Lübke, etc.). D'altres de menys importants com Schädel van tenir una intervenció encara més directa venint al nostre país i participant en l'organització dels estudis lingüístics. És, doncs, una certa característica de l'escola, l'element comparatiu, el que dona lloc a l'aparició de la lingüística romànica i genera així aquest *interès extern* per la nostra llengua i facilita, per tant, el trasbalsament dels mètodes i de l'activitat de l'escola a casa nostra. Amb l'estructuralisme no es donava la mateixa situació, i quan es van fer certs intents d'importació, encara que un dels factors que esmentava, l'*interès intern*, continuava viu, l'escola ja donava mostres de defalliment, sobretot en els aspectes més teòrics, i, a més, les versions forasteres que circulaven no eren precisament les de més solvència.

En el cas del generativisme, com que els primers contactes són dels anys setanta,²² encara és aviat per avaluar l'adaptació de la nova escola. Encara que la manca d'arrelament de l'escola anterior i la pervivència de l'*interès intern* poden haver estat un factor afavoridor (que explica una certa preponderància catalana relativa dins la península Ibèrica),²³ també falta, com en el cas anterior, l'*interès extern*. Aquestes dificultats han produït les marrades típiques d'altres períodes

20. Vid. F. de B. MOLL, *Bernhard Schädel i els inicis de la lingüística catalana*, «Homatge a Jaume Vicens Vives», vol. I (Barcelona 1965), ps. 95-110. J. COROMINES, *L'aportació forastera a l'estudi de la lingüística catalana*, «La Revista» (gener-juny de 1935), ps. 10-13, que diu: «L'estudi científic de la nostra llengua [...] deu a la intervenció dels no catalans un impuls decisiu, molt més considerable que el que nosaltres li hem donat» (p. 10).

21. Vid. la nota anterior. Ja Schädel, al Congrés del 1906, hi feia referència amb els termes «*diese bewundernswerte Liebe des katalanischen Volkes zu seiner Sprache*» («aquest admirable amor del poble català per la seva llengua») p. 410, i «*Das Interesse, welches [...] für viele [...] Philologen Deutschlands und anderer Länder jeder wirkliche Fortschritt in dem Studium der katalanischen Sprache als einer romanischen Sprache besitzt*» («l'interès que per a molts filòlegs d'Alemanya i d'altres països té qualsevol progrés real en l'estudi de la llengua catalana com a llengua romànica»), p. 411, dins *Über die Zukunft der katalanischen Sprachstudien*, dins «Primer Congrés de la Llengua Catalana» (Barcelona 1906), ps. 410-415; va seguir d'una traducció de Mn. Alcover, molt del seu estil. Vid. també J. GULSOY, *Catalan*, dins R. POSNER i J. N. GREEN (eds.), *Trends in Romance Linguistics and Philology*, vol. III (l'Haia 1982) ps. 189-296.

22. Del 1970 i del 1971, respectivament, són els articles de «Serra d'Or» en els quals Ferrater presenta la transformació d'auxiliar i el cicle accentual, els dos casos més extensos de divulgació d'aspectes de la gramàtica generativa (ps. 50-54 i 80-83); pel que fa a treballs originals, la tesi de *master* de Conxita Lleó és del 1970 (*Problems of Catalan Phonology*, University of Washington, Seattle) i al Tercer Colloqui de l'AILLC, del 1973, es van presentar dues comunicacions d'orientació generativa.

23. Vid. una anàlisi del fenomen a V. DEMONTE, P. GARCÍA-BELLIDO i J. MASCARÓ, *Generative Grammar in Spain*, «Glow Newsletter», 9 (setembre de 1982), ps. 11-14.

d'«importació» teòrica o metodològica.²⁴ En aquest cas han pres la forma d'un mimetisme generatiu, al qual feia referència més amunt. La incomprensió dels objectius de l'escola fa que de fet continuï l'escola anterior o un descriptivisme (altrament del tot lícit) amb elements generatius ornamentals sobrefegits (terminologia, formalisme), que el fan passar per «gramàtica generativa».²⁵ Sigui com sigui, no es pot parlar d'una obra descriptiva lligada a la gramàtica generativa.

Potser aquests són el lloc i el moment adequats per seguir l'exemple de Gabriel Ferrater i fer algunes precisions «morals». L'objectiu de la lingüística generativa no és la gramàtica descriptiva, sinó la gramàtica universal o facultat de llenguatge. Ara bé, atès l'estat actual dels mitjans a l'abast per aconseguir aquest objectiu, la gramàtica generativa suposa el coneixement descriptiu d'aspectes gramaticals de les llengües naturals. El lingüista teòric es veu, doncs, en la necessitat de recórrer a descripcions gramaticals d'altres o a fer ell mateix gramàtica descriptiva i teòrica alhora. Al mateix temps, el descriptivista es pot beneficiar dels resultats aconseguits en les branques més teòriques i, per tant, encara que no hi intervingui directament, no els pot ignorar. I si cadascú és ben lliure de triar el tipus d'investigació que més li agradi i fixar la seva paleta lingüística com millor li sembli, el que no pot fer és barrejar-hi colors que no lliguen. I en aquest context «lligar» vol dir ser útil un element teòric per a la descripció d'una llengua, o, inversament, ser útil un aspecte descriptiu per a la formulació de la teoria lingüística. El que no és lícit és voler «parlar generatiu» per parlar-hi, com no ho és voler fer fonètica experimental perquè es té debilitat pels aparells electrònics. Segurament és bo que en una mateixa comunitat lingüística hi hagi lingüistes de tota mena, com hi ha hagut i hi ha grans físics experimentals, com Michelson, i grans físics teòrics, com Einstein; però és imprescindible que cadascun entengui la seva feina i la dels altres. A la lingüística catalana, descriptiva o teòrica, per arribar a una certa consolidació com a escola —com la que ha atès, fins a un cert punt, la lingüística històrica d'arrel neogramàtica— li cal l'esforç i l'enginy dels lingüistes, però també que aquests tinguin una idea clara de quina és la «feina del gramàtic», que tant preocupava Gabriel Ferrater.

JOAN MASCARÓ

24. Són il·lustratius els termes que fa fet servir J. Coromines en analitzar les causes d'aquests fracassos: «per manca de mestres», «pel predomini excessiu de la capacitat d'anàlisi sobre la capacitat de síntesi» (*L'aportació*, p. 10); «una actitud d'afectat i irrisori desdeny davant el mestratge de Fabra en el camp de la lingüística» (*Fabra, lingüista*, p. 39); «erudició, que a casa nostra no podia recolzar en una tradició filològica i lingüística i que no anava acompanyada d'una dosi igual d'esperit crític» (*Lleures*, p. 399).

25. *Nihil novum sub sole*, perquè K. Mitxelena —un lingüista donat també a fer incisos «morals»— ja va detectar símptomes similars en una escola estructuralista: «*Lo más grave es la infidelidad de fondo, a menudo radical, unida a la fidelidad literal, con que [...] se han usado conceptos y procedimientos ajenos. Se podría decir, incluso, sin faltar demasiado a la verdad, que se trata de préstamos léxicos, no conceptuales, naturalizados en la lengua adoptante, lejos del contexto natal, con cambios de valor que serían hasta divertidos, si no fueran tan molestos: todo ello, además, con sentido muy retórico del cultus atque ornatus*» (K. MITXELENA, *Comparación y reconstrucción*, «Emerita», xxxvii, 1969, ps. 99-135).